

УДК 94(477) "1923/1925"

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ (1923-1925 рр.)

ГОР ПИЛИПІВ,

доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри
гуманітарних дисциплін Івано-Франківського інституту менеджменту
Тернопільського національного економічного університету

У статті показано зміни в соціально-економічному та політичному становищі населення Галичини після окупації її Польщею. Проаналізовано роль греко-католицької церкви як представника українського народу в стабілізації суспільно-політичної ситуації в краї. Розкривається участь церкви у втіленні в життя нового бачення західноукраїнською інтелігенцією розвитку Східної Галичини, в основу якого було покладено національну ідею. Висвітлюється позиція митрополита А. Шептицького та станіславівського єпископа Г. Хомишина у виборі шляхів її реалізації. Розглянуто участь греко-католицького духовенства в діяльності українських культурно-освітніх та політичних організацій з метою консолідації українського населення в нових політичних реаліях. На конкретних прикладах показано, як завдяки співпраці з молодіжними громадськими організаціями духовенство ГКЦ отримувало можливість впливати на формування світогляду молоді.

Ключові слова: греко-католицька церква, єпископ, митрополит, Східна Галичина, Друга Річ Посполита.

Постановка проблеми і стан її вивчення. Дослідження ролі церкви в стабілізації українського суспільства в різні історичні періоди політичних та економічних катаклізмів викликає жвавий інтерес серед дослідників. Із поразкою ЗУНР та окупацією її земель Польщею для населення Галичини склалася важка політична ситуація. Уже з перших днів польсько-української війни польські військові та цивільні уряди на місцях розпочали репресії проти українських громадсько-політичних осіб та греко-католицького духовенства. Греко-католицька церква (далі - ГКЦ) та її ієрархи докладали значних зусиль для вирішення міжнародного статусу Галичини. Ситуація частково змінилася після 1923 року. Незважаючи на те, що до кінця 1925 р. ГКЦ не мала визначеного статусу в Другій Речі Посполитій, вона відіграла значну роль у консолідації українського суспільства. Діяльність ГКЦ у формуванні духовності та політичної свідомості серед українців Галичини в цей хронологічний період до сьогодні не стала предметом усебічного дослідження, що визначає її актуальність.

Участь греко-католицького духовенства у громадсько-політичному житті в період ЗУНР частково досліджував М. Литвин [36]. О. Красівський проаналізував заходи керівництва ГКЦ, у тому числі пастирських поїздок митрополита А. Шептицького країнами Європи та Америки з метою привернути увагу світової громадськості до проблеми Східної Галичини [34]. І. Андрухів [29], В. Марчук [37] у своїх дослідженнях торкалися питання діяльності ГКЦ у 20-30-ті роки ХХ ст. І. Зуляк, досліджуючи діяльність

"Просвіти", відзначав активну участь у її діяльності греко-католицького духовенства [30].

Мета статті полягає у висвітленні участі греко-католицької церкви в стабілізації та нормалізації суспільно-політичної ситуації в Галичині, сприянні створенню умов для національно-культурного та духовного розвитку українського населення.

Виклад основного матеріалу. Ухвала Ради послів країн Антанти стала поштовхом до масових маніфестацій українського громадянства Галичини, які не припинялися впродовж 1923 р. У цій ситуації греко-католицька церква намагалася відігравати роль консолідуючого фактора й не допустити нової війни, яка призвела б до остаточної втрати надії на відновлення української державності в майбутньому.

Із цього приводу Г. Хомишин у листі до голови Українського християнського союзу (УХС) О. Барвінського від 7 квітня 1923 р. відзначав, що "не треба попадати у зневіру або голосити сентиментальні нарікання, але взятися треба до позитивної праці в ім'я ідеї Христової. Лишень в тім можемо сподіватися побіди" [22, арк. 103].

У своїх проповідях під час поминальних панахид, відправ на стрілецьких могилах священники постійно нагадували як про велике значення подій національно-визвольних змагань, так і про Божі Заповіді. Зокрема, на поминальній відправі за полеглими Січовими стрільцями на Личаківському цвинтарі у Львові 4 червня 1923 р. священник В. Кузьма, відзначивши роль стрілецтва в національно-визвольних змаганнях, водночас наголосив, що "шлях, яким ішли наші славні борці буде шляхом, з якого поко-

№ 1 (121) січень-лютий 2013 р.

ління українського народу не зйдуть ніколи, доки український нарід не стане паном на своїй рідній землі" [27, с. 14-16].

Під час відкриття пам'ятника Січовим стрільцям у Винниках подібну промову виголосив місцевий священник Куницький [585, с. 217]. Дані про проведення панахид на могилах Січових стрільців та відзначення пам'ятних історичних подій, у яких духовенство ГКЦ виступало в ролі організатора, систематизувалися повітовими командами державної поліції та відправлялись у воеводські органи безпеки [20, арк. 1-3; 21, арк. 1-2].

Окрім священників, участь у народних маніфестаціях брали семінаристи духовних закладів Східної Галичини. В архівних документах знаходимо свідчення студента Віденського університету про походи на могили Січових стрільців у Станіславові. Він пише, що, хоча керівництво семінарії в м. Станіславові та єпископ Г. Хомишин під тиском польської влади були змушені офіційно заборонити участь семінаристів у походах, усе ж шістнадцять студентів-богословів "...разом із представниками українських товариств та під проводом греко-католицьких священників віддали шану polegлим стрільцям" [2, арк. 40-41].

Національно свідомими були й семінаристи Львівської духовної семінарії, 38 із яких потрапили в поле зору поліційних органів за підозру в "патріотичних" настроях [5, арк. 36].

Варто зазначити, що під час таких акцій формувалася світогляд тієї молоді, яка не брала участі в збройній національно-визвольній боротьбі, але пам'ятала події 1918-1921 років. Ініціювавши такі походи, західноукраїнська інтелігенція ставила собі на меті ідеологічну та моральну підготовку молодого покоління до майбутньої боротьби за відновлення Української держави.

Добре усвідомлюючи визначальну роль ГКЦ в організації й проведенні подібних акцій, до митрополита А. Шептицького звернулися з листом 31 жовтня 1923 р. польські органи безпеки з вимогою заборонити участь греко-католицьких священників у таких акціях [4, арк. 1].

Греко-католицьке духовенство, відстежуючи основні напрями суспільно-політичних процесів у Польській державі, усвідомлювало потребу пошуку нових шляхів діяльності для збереження державотворчих здобутків та аналізу помилок під час національно-визвольних змагань 1918-1923 рр. У середовищі духовенства поглибились процеси самоорганізації та самоосвіти. На той час більшість греко-католицьких священників вирізнялися добрим знанням історії України, особливостей української мови, світогляду українського народу, його звичаїв та традицій. Потужний акцент роботи духовенства було спрямовано на навчання та виховання підростаючого покоління в християнському та патріотичному дусі. Особливо ця робота мала поширюватися серед сільської молоді, а тому греко-католицькі священники проводили своєрідні соціально-політологічні дослідження на території, яку охоплювала їхня душпастирська діяльність. Ці дослідження торкалися національних, політичних, соціально-економічних та духовних аспектів життя молоді Східної Галичини.

Аналізуючи діяльність духовенства в освітній сфері, І. Герасимович у 1925 році писав: "Український священник мусить бути не тільки душпастирем, але й громадянином в цілому значенні цього слова..., в школі, до якої ходить українська дівчора й українська молодь, мусить попри свої чисто релігійні

обов'язки виповнити ще й ту прогалину, яку спричинило перенесення чи взагалі звільнення українського вчителя" [10, арк. 22].

Ці тези варто доповнити думкою про те, що, формально знаходячись поза державою та політикою, ГКЦ не мала права виступати з антидержавних позицій. Водночас більшість греко-католицьких священників під час своєї повсякденної роботи серед українського населення в просвітницьких, освітніх, економічних товариствах та організаціях постійно відігравали роль каталізатора патріотичних настроїв.

Підтвердження сказаного віднаходимо у звіті митрополита А. Шептицького, який у 1923 році був підготовлений для Ватикану. Звіт складався із кількох частин: вступ, розділи "Про народ", "Міське населення та інтелігенція", "Духовенство та єпархіальний клір" тощо [23, с. 715-728].

Цей звіт характерний викладом особистого бачення митрополита подій національно-визвольної боротьби на західноукраїнських землях. Документ витримано в обережному тоні, більша його частина торкається внутрішніх церковних питань, але зроблено аналіз перебігу подій у Східній Галичині за 1918-1923 роки. А. Шептицький намагався зробити ряд прогнозів про майбутнє українського населення Речі Посполитої. Заслуговує на увагу думка митрополита про роль тогочасного сільського духовенства. "Сільське духовенство, - читаємо у документі, - посідає добрі якості. Воно пов'язане з народом настільки тісно, що дійсно є для нього батьком і приятелем. Воно розвиває соціальну акцію" [23, с. 721-722].

Наголошує А. Шептицький на ролі духовенства в націотворчих процесах. Він зауважує: "Українці в Галичині не мали ні губернаторів, ні чиновників, ні багатіїв, ні впливових людей; їхні єпископи були майже єдиними представниками інтелігенції нації і за законом... єпископи у нас покликані до тих функцій і мають такий вплив, який деінде мають світські провідники нації" [23, с. 725].

Цей документ дозволяє зробити висновок, що греко-католицьке духовенство, будучи захисником прав та інтересів українського населення, не планувало припиняти патріотичної діяльності після включення Східної Галичини до складу Речі Посполитої.

В умовах формування Польської держави велике значення мав той факт, що, на відміну від більшості світської, військової інтелігенції, яка виїхала за кордон, греко-католицькі священники залишились на території Східної Галичини. Це накладало на них ще більше обов'язків щодо організації українського життя. Від 1923 до 1925 року жодна українська акція, конференція, народні збори не проходили без участі духовенства ГКЦ. На думку М. Кугутяка, "крах концепції державної незалежності Галичини спонукав... до випрацювання нової державно-політичної платформи, яка б була пристосована до зміненої політичної ситуації..." [32, с. 200], а пошук такої платформи вимагав об'єднання світської та духовної інтелігенції.

В основу нового бачення розвитку Східної Галичини було покладено національну ідею, яка полягала в послідовній політиці щодо здобуття незалежності. Шляхи реалізації національної ідеї тогочасне західноукраїнське суспільство бачило по-різному. Позиція греко-католицького духовенства враховувала окупаційне становище українського народу й підтримувала його спроби втілення національної ідеї через громадські організації та об'єднання.

Священники взяли активну участь у відродженні й налагодженні діяльності "Просвіти", "Сільського

Господаря", "Рідної Школи", українських кооперативних товариств та інших громадських організацій [39, с. 128].

Виховання населення в дусі патріотизму через мережу читалень "Просвіти" та інших організацій стало одним із пріоритетних напрямів діяльності священиків. Вони усвідомлювали, що законодавство Речі Посполитої дозволяло функціонування громадських структур і громадський сектор надавав можливість для законної реалізації національних прав.

У "Письмі "Просвіти" віднаходимо дані про допомогу духовенства у відродженні читалень товариства на початку 1922 року в селах - Боднарів Станіславівського повіту, Корчів Рустикальний Сколівського та Ляшки Долішні Бібрського повіту, у яких священики, виступаючи перед селянами, розповідали "...про особливості часів національно-визвольних змагань і пояснювали потребу активізації роботи" [25].

На продовженні та розвитку продуктивної співпраці між духовною і світською інтелігенцією в просвітнянській сфері наголошувалось під час відновлення діяльності товариства в Галичі, де виділявся активіст у "...політичних виступах о. Р. Лободович" [6, арк. 74]. Священики очолювали відроджені осередки "Просвіти" в Ганусівці, Угорниках, Загвізді, Майдані на Станіславівщині [6, арк. 76; 7, арк. 8-9; 8, арк. 54]; Збаражі, Товстому, Копичинцях, Зборові, Козові, Підволочиську, Бучачі на Тернопільщині [14, арк. 25; 16, арк. 1; 13, арк. 28; 15, арк. 16].

Особливістю процесу відновлення просвітнянських осередків стало зростання ініціативності серед заможніших селян. Це виявилось результатом попередньої роботи інтелігенції, лідерів товариства, яка велась до початку Першої світової війни. За той час було сформовано прошарок освіченого, національно свідомого селянства, яке на початку 20-х років ХХ ст. було здатним вести активну громадську роботу. Серед архівних документів зустрічаються свідчення про те, що за підтримки духовенства та учителів до керівництва місцевих читалень "Просвіти" приходили виховані в їхньому середовищі селяни, діти яких, у міру можливості, навчалися у греко-католицьких духовних семінаріях [7, арк. 16; 8, арк. 108].

Духовенство ГКЦ доклало зусиль щодо поживлення діяльності осередків інших громадських організацій. На основі архівних документів встановлено, що в цілому ряді міст та сіл Східної Галичини завдяки священикам формувалися гуртки "Рідної Школи" та "Сільського Господаря" [19, арк. 4; 18, арк. 2; 17, арк. 2; 12, арк. 3; 11, арк. 34].

Греко-католицькі священики приділяли достатню увагу розвитку молодіжного руху, зокрема, заснуванню та активізації осередків товариств "Сокіл" та "Січ", які поряд із гімнастично-спортивним вишколом виховували молодь у дусі патріотизму та, за словами дослідника спортивного руху Західної України Б. Трофим'яка, "християнсько-апостольської ідеології" [38]. Покровителями молодіжних організацій були митрополит А. Шептицький, який надавав постійну матеріальну допомогу, священики В. Лабба, військовий капелан, теоретик та пропагандист галицького спортивного руху, С. Маяковський, організатор сокільських товариств у Копичинському повіті, Е. Бачинський із Бережан та ін. [37, с. 73].

Завдяки співпраці з молодіжними громадськими організаціями духовенство ГКЦ отримувало можливість впливати на формування світогляду молодіжного активу, із якого виростали майбутні українські політичні лідери.

У середовищі духовенства проводилися кампанії з допомоги воєнним сиротам та вдовам, збиралися кошти на "користь дітей українських емігрантів" тощо [9, арк. 1].

Визначальну роль мало духовенство у відновленні роботи Українського християнського союзу, який від 1923 р. отримав назву "Українське християнсько-народне сторонництво". У програмі організації, у керівництві якої були священнослужителі Спиридон Кархут та Микола Садовський, говорилося, що поглиблення й утвердження національної самосвідомості може вивести народ із занепаду після війни. "Хочемо політично образувати широкі верстви народні, - читаємо у програмних документах УХНС, - поглиблювати і утверджувати в них почуття і свідомість української державності, щоби весь народ був у силі берегти своєї державної самостійності і суспільного ладу" [3, арк. 1-2].

Відновлення громадських організацій стикалось із труднощами, які були викликані офіційною політикою польського уряду. Після поразки визвольних змагань період трансформації переживала українська партійна система. Тривалість цього періоду перебувала в прямій залежності від остаточного закріплення принципів політичної структури Речі Посполитої. У зв'язку з нестабільністю в Польській державі, на початку 20-х років ХХ ст. українська інтелігенція не бачила реальних перспектив реалізації національної ідеї через партійну боротьбу.

Серед галицького духовенства залишався чималий прошарок симпатиків націонал-демократичної ідеології, що проявлялось у їхній діяльності в складі Української націонал-демократичної партії (УНДП), яку в 1919 році було перейменовано на Українську націонал-трудова партію (УНТП). Від 15 грудня 1923 до 21 квітня 1924 року УНТП очолював греко-католицький священик Олександр Стефанович, який намагався посилювати вплив духовенства на партійне життя. За час керівництва О. Стефановича, за твердженням М. Кугутяка, "...українська держава визнавалась основою політичної думки..." [32, с. 256].

Протягом 1921-1925 рр. у середовищі греко-католицького духовенства велась постійні дискусії про місце духовної інтелігенції в політичному житті Східної Галичини. У першому номері "Ниви" за 1921 рік вийшла програмова стаття "Організації нам треба!", у якій, зокрема, було зазначено: "Передвоєнні обставини не були дуже пригожі для тісної організації між нашим духовенством. Провідні наші ідеї були в стані млявості... Через війну, її наслідки все основно змінилось... Ходить нині передовсім про врятування життя нашого народу" [24]. Таким чином, передова духовна інтелігенція піднімала проблему потреби організованої діяльності духовенства в політичній сфері.

Показовим у цьому плані було засідання членів комітету Української християнської організації Львівщини, яке відбулось у 1925 році. У ньому взяли участь священики Т. Галушанський, Д. Стек, М. Дороцький, Ю. Плешевич та ін. Під час дискусії на засіданні простежувалося дві позиції. Перша полягала у відстоюванні думки про співпрацю духовенства з політичними організаціями, друга - про поступовий відхід духовенства від політичної діяльності. У підсумку було прийнято рішення, що кожний священик, зокрема член Української християнської організації Львівщини, має повну свободу дій щодо перебування в існуючих політичних організаціях чи партіях, якщо такі дії "... не протіворічать християнському світогляду, або не стоять в суперечнос-

тях з інтересами та честю українського народу" [1, арк. 1].

Аналогічною була позиція майже всього галицького духовенства. Священники усвідомлювали власну роль національно-політичного провідника народу в період формування нового покоління борців за незалежність України, якими стали члени Української військової організації (УВО), а згодом, від 1929 року, - Організації українських націоналістів (ОУН). Період 1921-1925 років став проміжним часом між хвилями національно-визвольної боротьби, і поряд із осередками діяльності на території Східної Галичини діячів світської інтелігенції духовенство залишалося потужним центром, навколо якого гуртувалися українці, формувалися нові ідеї.

До 1925 року греко-католицькі священники зуміли знайти спільну мову і з керівництвом націоналістичного радикального руху, про що свідчить листування митрополита А. Шептицького з Євгеном Коновальцем. Духовенство, засуджуючи ті методи діяльності УВО, які закликали до насильства над людьми, підтримувало прагнення членів цієї організації добитися незалежності українських земель.

Владики ГКЦ були переконані, що ані силою, ані політиканством досягти відчутних змін у становищі Східної Галичини після рішення країн Антанти неможливо. Необхідно діяти тільки в рамках християнських законів та моралі. А Г. Хомишин навіть уважав, що в ситуації, яка склалася, кращим виходом для Східної Галичини було б залишитися в складі Польщі, ніж спровокувати прорадянські настрої й опинитися в комуністичній системі, як це сталося з Наддніпрянською Україною [28, с. 2]. Як методи протидії "більшовицьким впливам" він бачив запровадження серед духовенства celibату, визначення статусу ГКЦ через підписання з польським урядом спеціальної угоди (конкордату) та створення громадського релігійного об'єднання чи партії, підконтрольних Церкві.

Після офіційного введення в дію конкордату 3 серпня 1925 р. греко-католицьке духовенство складо 8 вересня 1925 р. присягу, беручи на себе зобов'язання бути лояльними до Польської держави [31, с. 33-34].

Висновок

У першій половині 20-х рр. саме ГКЦ як монолітна структура зуміла об'єктивно осмислити події, пов'язані з наслідками Української революції, та взяти на себе роль захисника прав і свобод українського громадянства краю від асиміляційної політики польської влади.

В умовах розпорошення українських політичних сил, що було характерним явищем першої половини 1920-х рр., саме ГКЦ заявила про себе як консолідуючу інституцію в пошуку компромісних шляхів для українсько-польського порозуміння. Наслідком такої позиції стало підписання 10 лютого 1925 р. конкордату між Ватиканом і польським урядом, яким фактично було визнано статус ГКЦ не лише в релігійно-духовній сфері, а й створено відповідні умови для її активної участі в суспільно-політичному житті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАУЛ). - Ф. 309. Наукове товариство імені Т. Г. Шевченка, м. Львів. - Оп. 1. - Спр. 2573.
2. ЦДІАУЛ. - Ф. 358. Шептицький Андрей-Олександр-Роман (1865-1944), митрополит греко-католицької церкви, граф. - Оп. 1. - Спр. 229.

3. ЦДІАУЛ. - Ф. 408. Греко-католицький митрополичий ординар ат. - Оп. 1. - Спр. 583
4. ЦДІАУЛ. - Ф. 408. - Оп. 1. - Спр. 585.
5. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). - Ф. 2 Станіславське воєводське управління. 1919-1939 рр. - Оп. 1. - Спр. 237.
6. ДАІФО. - Ф. 6. Станіславське повітове староство. 1920-1939 рр. - Оп. 1. - Спр. 58.
7. ДАІФО. - Ф. 378. Станіславська філія товариства "Промисвіта". - Оп. 1. - Спр. 6
8. ДАІФО. - Ф. 378. - Оп. 1. - Спр. 9.
9. ДАІФО. - Ф. 378. - Оп. 1. - Спр. 4.
10. Державний архів Тернопільської області (ДАТО). - Ф. 231 Тернопільське воєводське управління, м. Тернопіль, 1921-1939 рр. - Оп. 1. - Спр. 528.
11. ДАТО. - Ф. 231. - Оп. 1. - Спр. 2914.
12. ДАТО. - Ф. 231. - Оп. 1. - Спр. 2998.
13. ДАТО. - Ф. 231. - Оп. 1. - Спр. 172.
14. ДАТО. - Ф. 231. - Оп. 1. - Спр. 388.
15. ДАТО. - Ф. 231. - Оп. 1. - Спр. 458.
16. ДАТО. - Ф. 231. - Оп. 1. - Спр. 695.
17. ДАТО. - Ф. 231. - Оп. 1. - Спр. 4746.
18. ДАТО. - Ф. 231. - Оп. 1. - Спр. 4749.
19. ДАТО. - Ф. 231. - Оп. 1. - Спр. 5040.
20. ДАТО. - Ф. 276. Збарзька повітова команда державної поліції, м. Збараж Тернопільського воєводства. 1920-1939 рр. - Оп. 1. - Спр. 60.
21. ДАТО. - Ф. 282. Підгаєцька повітова команда державної поліції, м. Підгайці Тернопільського воєводства. 1920-1939 рр. - Оп. 1. - Спр. 351.
22. Львівська національна наукова бібліотека. Відділ рукописів. - Ф. 11 Барвінський Олександр - педагог, історик, громадський і політичний діяч. 1847-1927 рр. - Спр. 2665.
23. Митрополит Андрей Шептицький : Життя і діяльність : документи і матеріали 1899-1944. Т. II : Церква і суспільне питання. Кн. 2 : Листування. - Львів : Місіонер, 1999. - С. 571-1096.
24. Нива. - 1921. - № 1.
25. Письмо "Просвіти". - 1922.
26. Згідно з конкордатою // Діло. - 1926. - Ч. 150. - С. 2.
27. Кузьма В. Проповідь на гробах (виголошена на Личаківському цвинтарі у Львові дня 4 червня 1923 р.) / В. Кузьма // Нива. - 1923. - № 2. - С. 14-16.
28. Пастирський лист Григорія Хомишина, єпископа Станіславського, до клира і вірних Станіславської єпархії про грозачі небезпеки. - Станіславів : Накладом Єп. Орд., 1925. - 21 с.
29. Андрухів І. Станіславська (Івано-Франківська єпархія ГКЦ крізь призму століть : історико-релігійний аспект) : [наук. монографія] / І. Андрухів, О. Лисенко, І. Пилипів. - Надвірна : Надвірянська друкарня, 2010. - 500 с.
30. Зуляк І. Діяльність "Просвіти" у Західній Україні в міжвоєнний період (1919-1939) / І. Зуляк. - Тернопіль : Воля, 2005. - 946 с.
31. Гайковський М. ГКЦ в часи митрополитування Андрея Шептицького / М. Гайковський // Київська Церква. - 2001. - № 2-3. - С. 32-48.
32. Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918-1929) / М. Кугутяк. - Івано-Франківськ : Плай, 2002. - Т. 1. - 532 с.
33. Красівський О. Галичина у першій чверті ХХ ст. : Проблема польсько-українських стосунків / О. Красівський. - Львів, 2000. - 416 с.
34. Левицький Я. Від національного відродження до визвольної боротьби / Я. Левицький // Влох М. Винники - Звенигород - Унів та довкільні села : іст.-мемуар. зб. / М. Влох. - Чикаго, 1975. - С. 212-220.
35. Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918-1919 рр. / М. Р. Литвин. - Львів : Ін-т українознавства НАНУ, 1998. - 488 с.
36. Марчук В. Церква, духовність, нація : Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст. / В. Марчук. - Івано-Франківськ : Плай, 2004. - 464 с.
37. Трофим'як Б. Є. Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-х років ХІХ ст. до 1939 р.) / Б. Є. Трофим'як. - К. : ІЗМН, 1997. - 424 с.

39. Хомин П., о. Владика Исидор Борецький - уродженець Тербовельщини / о. П. Хомин // Тербовельська земля : іст.-мемуар. зб. - Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1968 - С. 191-194.

40. Яворівщина і Краковеччина : регіональний іст.-мемор. зб. - Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1984.

REFERENCES:

1. Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv, fond 309, opys 1, sprava 2573.
2. Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv, fond 358, opys 1, sprava 229.
3. Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv, fond 408, opys 1, sprava 583.
4. Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv, fond 408, opys 1, sprava 585.
5. State Archives of Ivano-Frankivsk, fond 2, opys 1, sprava 237.
6. State Archives of Ivano-Frankivsk, fond 6, opys 1, sprava 58.
7. State Archives of Ivano-Frankivsk, fond 378, opys 1, sprava 6.
8. State Archives of Ivano-Frankivsk, fond 378, opys 1, sprava 9.
9. State Archives of Ivano-Frankivsk, fond 378, opys 1, sprava 4.
10. Ternopil regional State Archive, fond 231, opys 1, sprava 528.
11. Ternopil regional State Archive, fond 231, opys 1, sprava 2914.
12. Ternopil regional State Archive, fond 231, opys 1, sprava 2998.
13. Ternopil regional State Archive, fond 231, opys 1, sprava 172.
14. Ternopil regional State Archive, fond 231, opys 1, sprava 388.
15. Ternopil regional State Archive, fond 231, opys 1, sprava 458.
16. Ternopil regional State Archive, fond 231, opys 1, sprava 695.
17. Ternopil regional State Archive, fond 231, opys 1, sprava 4746.
18. Ternopil regional State Archive, fond 231, opys 1, sprava 4749.
19. Ternopil regional State Archive, fond 231, opys 1, sprava 5040.
20. Ternopil regional State Archive, fond 276, opys 1, sprava 60.
21. Ternopil regional State Archive, fond 282, opys 1, sprava 351.
22. Lviv National Library. Department of Manuscripts, fond 11, sprava 2665.
23. Myropolyt Andrei Sheptytskyi : Zhyttia i diialnist : dokumenty i materialy 1899-1944 (1999), T. II "Tserkva i cuspilne pytannia", Kn. 2 "Lystuvannia" [Metropolitan Andriy: Life and work: Documents and Materials 1899-1944, T. II "The Church and for Social questions", Book. 2 "Correspondence"], Missionary, Lions, pp. 571-1096.
24. Nyva (1921), No. 1.
25. Pismo "Prosvity" (1922).
26. Dilo (1926), part 150, p. 2.
27. Kuzma V. (1923), A tomb sermon (proclaimed on the Lviv Lychakiv cemetery on June 4, 1923), Nyva, No. 2, pp. 14-16.
28. Pastyrskyi lyst Hryhoriia Khomyshyna, yepyskopa

Stanyslavivskoho, do klyra i virnykh Stanyslavivskoi yeparkhii pro hroziachi nebezpeky [Stanislaviv bishop, Pastoral letter to the clergy and faithful of the diocese Stanislaviv on the threatening dangers] (1925), Stanislav, 21 p.

29. Andrukhiiv I., Lysenko O. & Pylypiv I. (2010), Stanislavska (Ivano-Frankiska yeparkhiia HKTs kriz pryzmu stolit : istoriko-relihiinyi aspekt) [Stanislav (Ivano-Frankiska diocese GCC through the prism of the century: historical and religious aspects: Research monograph), Nadvirnianska drukarnia, Nadvirna, 500 p.

30. Zuliak I. (2005), Diialnist «Prosvity» u Zakhidnii Ukraini v mizhvoiennyi period (1919-1939) [«Enlightenment» activity in Western Ukraine in the interwar period (1919-1939)], Volia, Ternopil, 946 p.

31. Nyva (1923), No. 2.

32. Haikovskiy M. (2001), HKTs v chasy mytropolytuvannia Andreia Sheptytskoho [Greek-Catholic Church during mytropolytan tenure of Andrew Sheptytsky], Kyivska Tserkva, No. 2-3, pp. 32-48.

33. Kuliak M. (2002), Istoriiia ukrainiskoi natsional-demokratii (1918-1929) [History of Ukrainian national democracy (1918-1929)], Plai, Ivano-Frankivsk, Vol. 1, 532 p.

34. Krasivskiy O. (2000), Halychyna u pershii chverti XX st. : Problema polsko-ukrainskykh stosunkiv [Galicia in the first quarter of the XX century. : The problem of Polish-Ukrainian relations], Lviv, 416 p.

35. Levytskyi Ya. (1975), Vid natsionalnoho vidrodzhennia do vyzvolnoi borotby [From national revival of the liberation struggle], in Vlokh M. Vynnyky - Zvenigorod - Univ and surrounding villages, history memoirs. Collection, Chicago, pp. 212-220.

36. Lytvyn M. R. (1998), Ukrainsko-polska viina 1918-1919 rr. [Ukrainian-Polish war of 1918-1919], Institute of Ukrainian National Academy of Sciences, Lviv, 488 p.

37. Marchuk V. (2004), Tserkva, dukhovnist, natsiia : Ukrainska hreko-katolytska tserkva v suspiinomu zhytti Ukrainy XX st. [Church, spirituality, nation: Ukrainian Greek Catholic Church in public life of Ukraine in the twentieth century]. Plai, Ivano-Frankivsk, 464 p.

38. Trofymiak B. Ye. (1997), Fizychnye vykhovannia i sportyvnyi rukh u Zakhidnii Ukraini (z pochatku 30-kh rokiv XIX st. do 1939 r.) [Physical education and sports movement in Western Ukraine (searly 1930-ies to 1939)], Kiev, 424 p.

39. Khomyn P., o. (1968), Vladyka Isydor Boretskyi - urodzhenets Terbovelshchyny [Lord Isidore Boretsky - native of Terbovelshchyna], Terbovelska zemlia, history memoirs. Collection, New York, Paris, Sydney, Toronto, pp. 191-194.

40. Yavorivshchyna i Krakovechchyna : rehionalnyi ist.-memor. zb. (1984), [Yavorivshchyna and Krakovechchyna. Regional historical collection of memoirs]. New York, Paris, Sydney, Toronto.

Ihor Pylypiv

GREEK-CATHOLIC CHURCH IN CONSOLIDATION OF UKRAINIAN POPULATION IN EAST GALIZIA (1923-1925 YRS)

This article describes participation of the Greek Catholic church in stabilization and normalization of social-political situation in Galizia, in supporting the process of creating the conditions for national-cultural and spiritual development of the Ukrainian populous. The article discusses changes in social-political and political condition of the population of Galizia after its occupation by Poland. It analyzes the role of Greek-Catholic church, as a representative of Ukrainian populous, for the stabilization of societal-political situation in the land. It shows the role of the church in supporting the new vision of western-Ukrainian intelligencia for the development of East Galizia, for the base of which is the nationalist idea. It uncovers the position of bishop A. Sheptytskyi and Stanislavbishop G. Homyshuna in selecting the ways for its realization. The article also discussed the role of Greek-Catholic clergy in the activity of Ukrainian cultural-educational and political organizations with the goal of consolidation of Ukrainian populous for the new political movement. Specific examples form the archive sources are used to draw a conclusion that a great focus of the clergy's activities was on training and educating the young generation in the Christian and patriotic spirit. This work was greatly spread among the rural youth, that is why the catholic clergy conducted specific social-political surveys on the territory encompassed by their religious activities. Those surveys were related to national, political, social-political and spiritual life aspects of the youth in the East Galizia. Specific examples are used to illustrate how thanks to the collaboration with the youth civic organizations, the clergy of GKC received an opportunity to effect the formation of worldview of the youth.

Keywords: Greek-Catholic church, bishop, clergy, East Galizia, Second Rich Pospolyta.

© I. Пилипів

Надійшла до редакції 29.10.2012

№ 1 (121) січень-лютий 2013 р.